

Vsebina

STROKOVNI ČLANKI IN RAZPRAVE

- 3 **UVODNIK** Igor Vuksanovič *EU: izzivi v letu 2016*
- 6 **KAZENSKO PRAVO** dr. Zvonko Fišer *O usklajenosti sistema kaznovalnega prava*
- 9 **INSOLVENČNO PRAVO** mag. Jurij Rovere *Tudi predhodne odredbe razveljavljajo, mar ne?*
- 12 **MEDNARODNO TRGOVINSKO PRAVO** Mina Kržišnik *Prehod rizika in povrnitev škode na blagu v tranzitu v poslih mednarodne prodaje blaga*
- 14 **GOSPODARSKO PRAVO** Igor Knez *Iz javnega v nejavno: modernizacija avtonomnega urejanja korporativnega upravljanja*
- 16 **AVTORSKO PRAVO** Žiga Rejc in Katja Artnak *Miksanje glasbe ter varstvo pravic izvajalcev in proizvajalcev fonogramov*
- 18 **DEDNO PRAVO** Matevž Šavli *Dedni dogovor*
- 20 **MEDNARODNO PRAVO** mag. Simona Drenik *Pravna zapuščina Nürnberškega sodišča 70 let po ustanovitvi in začetku sojenja*
- 23 **SCRIPTURAM** dr. Janja Hojnik (Not) *»Made in Israel«*
- 24 **HOMO OECONOMICUS** dr. Jože Mencinger *Tih pianist, SDH in DUTB*
- II–VIII **PRILOGA** dr. Janja Hojnik *Roparske revije v znanosti*

Glede roparskih revij bo potreben globalni odziv na ta naraščajoči izziv. Policija bo morala stopiti na prste ugrabiteljem dejanskih znanstvenih revij, ki skušajo na račun njihovega dela dobiti denar naivnejših raziskovalcev, nacionalne in mednarodne znanstvene institucije pa bodo morale ob širjenju koncepta odprtega dostopa do revij presoditi tudi razumnost visokih pristojbin, ki naj bi jih avtorji plačevali za objavo člankov v določenih priznanih revijah, in ali bodo te revije še naprej šteje za »visoko priznane«.

I–IV ERARJEVE MEJE

Obračunavanje provizije pri prodaji »bitcoinov« po ZDDV-1
Razkrivanje podatkov upravičeni osebi o davčni številki fizične osebe, če se ta podatek potrebuje za izpolnitev davčne obveznosti oziroma za izpolnitev dolžnosti dajanja podatkov po ZDavP-2 ali po zakonu o obdavčenju
Smernice za izvajanje predpisov s področja okoljskih dajatev, št. 13/2015

VPRAŠANJA & ODGOVORI

- 25 *Davčna blagajna za srečelov* (Natalija Kunstek)
Nadurno delo (Miha Šerčer)

SODNA IN DRUGA PRAKSA

- 25 **USTAVNO SODIŠČE RS** *Odločbi*
Referenduma ni dopustno razpisati
Odvzem premoženja nezakonitega izvora – rok za ugovor
- 26 **VRHOVNO SODIŠČE RS** *Sodba*
Dodelitev brezplačne pravne pomoči v kazenskem postopku
- 27 **INFORMACIJSKI POOBLAŠČENEC** Irena Vovk
Posredovanje osebnih podatkov nadzornemu svetu družbe

Pravna praksa, časopis za pravna vprašanja

Ustanovitelj: Zveza društev pravnikov Slovenije, Zveza društev za gospodarsko pravo Slovenije, GV Založba (IUS SOFTWARE d.o.o.).
 Izdaja: IUS SOFTWARE*, Tivolska 50, 1000 Ljubljana. Direktor: mag. Tomaž Iskra. Odgovorni urednik PP: Dean Zagorac (dean.zagorac@pravnapraksa.si). Uredniški odbor: mag. Nataša Belopavlovič, dr. Marko Bošnjak, dr. Šime Ivanjko, Hinko Jenuš, Janko Marinko, dr. Saša Prelič in dr. Lojze Ude. Novinarica urednica: Irena Vovk (irena.vovk@pravnapraksa.si). Oblikovalska zasnova: Reaktor, marketinška agencija, d.o.o. Naslovnica: Anja Tavčar. Karikaturi: Izar Lunaček. Računalniški prelom: Vinko Kimovec (vinko.kimovec@pravna.praksa.si). Naslov uredništva: IUS SOFTWARE (za Pravno Prakso), Tivolska 50, 1000 Ljubljana, tel.: 01/30 91 822, faks: 01/30 91 815,

- VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC** 28
Kršitev pravic delavcu in neplačilo prispevkov za socialno varnost
Testiranje dijakov glede prisotnosti THC-ja v slini v srednjih šolah
Obveščanje prosilcev za zaščito pri Komistiji za preprečevanje korupcije
- EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE** Alenka Antloga *Procesne pravice v boju proti terorizmu* 30
- EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE** Lena Šutanovac *Informacija o prinčevem zunajzakonskem otroku je zadeva v splošnem javnem interesu* 32
- SODIŠČE EU** Zoran Skubic *Meje čezmejne pristojnosti nacionalnega varuha osebnih podatkov po pravu EU* 33
- SODIŠČE EU** Alenka Antloga *Dopustnost vložitve odškodninskega zahtevka na področju prava javnih naročil* 34
- SODIŠČE EU** Irena Vovk *Luksemburška kronika* 35
- VRHOVNO SODIŠČE MEHIKE** Luka Vlačić *Neustavnost popolne prepovedi rekreativne uporabe marihuane* 36

DRUŠTVA, IZOBRAŽEVANJE IN JEZIK

- SODSTVO** Irena Vovk *Dobre prakse v sodstvu* 37
- INSOLVENČNO PRAVO** Matej Cerar *Primeri prestrukturiranja v praksi DUTB* 38
- KAZENSKO PRAVO** Nika Skvarča *Halo, zakonodajalec? Tukai razburkani ocean kazenskih pravnikov* 39
- DAVČNO PRAVO** Matej Cerar *Davčne blagajne – praktični problemi* 41
- IZ DISERTACIJ** dr. Polonca Kovač *Ravnotežje med dostopom do javnih informacij in varstvom osebnih podatkov prek testa javnega interesa* 41
- KNJIGE** Igor Vuksanovič *Zakaj narodi propadajo* 42
- KNJIGE** mag. Igor Karlovšek *Sto sodnijskih* 44
- KNJIGE** Irena Vovk *S tujih knjižnih polic* 44
- JEZIKOVNI KOTIČEK (381)** dr. Nataša Hribar *Živost in navezovalni tožilnik* 45
- TERMINOLOŠKI KOTIČEK (55)** Nataša Skubic *Legal in lawful* 46
- PRAVO SOCIALNE VARNOSTI** Irena Vovk *Dvojni status upokojeencev* 46

DOGODKI

- DOGODKI – IZJAVE** Irena Vovk *Od 8. do 14. decembra* 47
- EVROPA** Irena Vovk 47
- ZAZNAMOVALO NAS JE** 50
- SPLETNI SMEROKAZ** Irena Vovk *Zmoremo* 50
- PRAVNI NAPOVEDNIK** Irena Vovk 51

ZAPOSLOTITVE, RAZPISI IN PREDPISI

- RAZPISI** 52
- VLADA RS** *Normativni program Vlade RS* 53
- VLADA RS** 53
- DRŽAVNI ZBOR RS** *Gradiva, ki jih obravnava DZ RS* 53
- VACATIO LEGIS** *Vacatio legis je (ali bo) mimo* 54

e-pošta: pravnapraksa@pravnapraksa.si, spletna stran: www.gvzaloza.si. Tajnica uredništva: Jasmina Žerovnik (jasmina.zerovnik@pravna.praksa.si). Naročnine in reklamacije: Goca Vujović (goca.vujovic@gvzaloza.si), tel.: 01/30 91 821, faks: 01/30 91 815. Oglasno trženje: Jelka Arko (jelka.arko@gvzaloza.si), tel.: 01/30 91 816. Cena številke v redni prodaji je 6,90 EUR + DDV (9,5 %). Mesečna naročnina na revijo, v katero je vključen dostop do spletnega portala Pravna praksa, je 24,90 EUR + DDV (9,5 %). Naročilo velja do pisnega preklica. Poštnino za tujino zaračunavamo posebej. IBAN: SI56 2900 0005 5121 174. Tisk: Schwarz, d. o. o., Ljubljana. Natisnjenih: 2000 izvodov. ISSN 0352-0730. Izhaja ob četrkih.

Janja Hojnik,

dr. pravnih znanosti,
profesorica na PF
Univerze v Mariboru

Po nekaterih podatkih raziskovalci z vsega sveta letno objavijo več kot 1,5 milijona novih znanstvenih člankov. Na podlagi teh člankov je ocenjena njihova uspešnost, ocena pa bo tem višja, čim bolj ugledna je revija, v kateri so članki objavljeni. Ugled revij se meri po tradiciji, deležu zavrženih člankov (tj. »kako težko je priti noter«), v zadnjem času pa vse bolj intenzivno po številu citatov, ki jih prejmejo avtorji člankov (faktor vpliva revije). Na tej oceni temeljijo zaposlitve raziskovalcev, njihova napredovanja, podeljevanje raziskovalnih projektov s strani institucij, kakršna je slovenska Agencija za raziskovanje (ARRS), ter ocena uspešnosti in vplivnosti univerz.

Roparske revije v znanosti

Bistvo objav znanstvenih člankov v revijah je v tem, da gredo skozi recenzijski pregled. Bolj priznani kot so člani uredniškega odbora in recenzenti, bolj dosledno in objektivno kot pregledujejo prejete članke, za večji dosežek velja objava pri taki reviji. Zaradi te zunanje (običajno anonimne) recenzije ima članek, ki je objavljen v reviji *peer-review*, večjo akademsko vrednost od denimo članka, ki ga posameznik objavi na svoji spletni strani in ki sicer lahko izpolnjuje vsa merila kakovostnega znanstvenega dela, vendar ni bil deležen objektivne zunanje ocene oziroma ni šel skozi recenzijsko sito. Sicer lahko tudi tak članek kolegi prebirajo, ga citirajo ipd., vendar je to ob dejstvu, da danes v množici priznanih znanstvenih revij težko absorbiramo že vse članke v teh revijah, vse manj verjetno, zlasti upoštevajoč, da uredniki revij, ki delujejo po visokih metodoloških standardih, avtorje spodbujajo k citiranju del čim bolj priznanih revij in jih odvrtačajo od sklicevanja na dela, ki so bila objavljena v lastni režiji avtorja, v spornih revijah, na Wikipediji ipd.

Dve vrsti roparskih revij v znanosti

Do razširitve interneta so tiskane revije z recenzentski odbori veljale za najlažji način širjenja kakovostnih znanstvenih dognanj. Običajni postopek objav je tak, da raziskovalec reviji odda članek, ki predstavlja rezultat njegovega raziskovalnega projekta, uredniki revije pa članek nato pošljejo v recenzijo drugim raziskovalcem na istem področju. A v sodobnem času, tudi zaradi možnosti informacijske tehnologije, se je močno razširil pojav t. i. predatorskih ali roparskih revij. Ta izraz lahko uporabljamo v dveh pomenih:

1. za revije, katerih izdajanje sprožijo neznani izdajatelji, ki za objavo zaračunavajo manjše vsote (100–200 evrov), vendar želijo zaslužiti z množico objavljenih člankov (mesečno več deset člankov v posamezni reviji), stroškov z recenzijo nimajo, saj je ne izvajajo, čeprav to zatrjujejo. Za roparske veljajo zaradi neizpolnjevanja uveljavljenih standardov znanstvenih objav, zato avtorju objava v taki reviji strokovno nič ne prinese – ni priznana v habilitacijskih postopkih, pri prijavi znanstvenih projektov, strokovni kolegi taki reviji ne priznavajo pomena ipd. Gre torej za neposredno goljufanje avtorjev, ki v prisili po objavah iščejo najlažjo pot za to, sama objava pa jim kljub plačilu ne prinese nobene koristi, niti moralne, še manj kakšne druge –

seveda, če ustrezne institucije (univerze, raziskovalne agencije ipd.) preverijo boniteto take revije;

2. za revije uglednih mednarodnih založb, ki veljajo za roparske zato, ker za objavo članka avtorjem zaračunavajo zelo visoke zneske (denimo 2.000 ali 3.000 evrov na članek), saj gre za revije, ki so uvrščene v baze revij Web of Science, na katere ciljajo vsi raziskovalci po svetu, izdajatelj pa na račun tega dejstva beleži visoke dobičke, medtem ko avtorji za objavo plačujejo, recenzenti pa delajo zastonj, v dobro razvoja znanosti.

Neugledne roparske revije v znanosti

Ker se zdi izdajanje revij ob sodobni tehnološki podpori dokaj preprosto, nekateri izdajatelji (in teh je v zadnjem času vse več) hkrati ustanovijo več sto revij z najrazličnejših področij in vabijo avtorje k objavam s ciljem ustvarjanja zasluzka, pri čemer pa ne izpolnjujejo standardov znanstvenih objav.

Zato je zelo pomembno ločiti dobre revije od slabih, tudi zato, ker različne institucije, ki podeljujejo sredstva za raziskovalne projekte, pa tudi univerze, raziskovalcem objav v spornih revijah ne priznavajo.

Zato so v gibanju za revije odprtega dostopa razvili merila za presojo spornih revij. Pri tem sta bila upoštevana dva dokumenta odbora za etično objavljanje.¹ Merila se uporabljajo tako za revije, ki izhajajo posamično, kot tudi za revije, katerih izdajatelji izdajajo po sto ali več revij hkrati.² Za sporno uredniško prakso tako denimo velja naslednje:³

- lastnik založbe je opredeljen kot urednik vseh revij, ki jih založba izdaja;
- urednik revije ni naveden;
- revija ne opredeljuje formalnega uredniškega odbora;
- za urednika in uredniški odbor niso navedeni podatki o njihovih akademskih dosežkih oziroma pripadnosti institucijam;
- obstajajo dokazila, da urednik in člani uredniškega odbora niso znanstveniki ali da ne pripadajo institucijam, ki jim po svojih navedbah pripadajo;
- več revij ima identičen uredniški odbor;

- revija ima premajhno število članov uredniškega odbora (denimo zgolj dva člana) ali so njihova imena izmišljena;
- revije, ki kot urednike navajajo osebe, ki v to niso pristale, ali pa navajajo ugledne strokovnjake z njihovim dovoljenjem, vendar ti v resnici ne sodelujejo pri nastanku revije, temveč so reviji zgolj posodili svoje ime;
- revija ima nizko ali sploh nobene geografske raznolikosti v izvoru članov uredniškega odbora, zlasti pri revijah, ki trdijo, da so mednarodne;
- uredniški odbori iz svojih članov izključujejo ženske;
- revija izhaja netransparentno;
- takoj ob ustanovitvi založba izda veliko revij, včasih tudi več sto, pri čemer se za vsako od njih uporablja enak vzorec spletne strani;
- izdajatelj revije skriva informacije glede plačil prispevkov za objavo s strani avtorjev ali šele po objavi avtorju pošlje nepričakovani račun;
- preprečujejo uvrstitev revije v akademske baze, ker ne želijo zunanje kontrole revije;
- ne omogočajo kontrole plagiatov, ampak uporabljajo zaklenjen pdf format člankov;
- naslov in cilji revije niso skladni;
- ime revije ne odraža dejanskega izvora revije (denimo revija ima v nazivu besede *Swiss* ali *Canadian*, pa ni ne založba, urednik ali kdorkoli drug pri reviji povezan s Švico ali Kanado);
- v reklamnih e-sporočilih ali na spletni strani navajajo, da ima revija faktor vpliva v Web of Science, pa to dejansko ne drži; ali pa navajajo, da ima revija faktor vpliva v bazi, ki dejansko ne obstaja;
- izdajatelj pošilja nezaželeno pošto, v kateri znanstvenike, ki nimajo ustreznih kvalifikacij za določeno področje, vabi, da bi postali recenzenti ali uredniki revije (denimo pravniko dobimo vabilo, da bi bili uredniki pri reviji Technology);
- izdajatelj trdi, da so revije uvrščene v določene baze, pa to ne drži;
- revija ne vlaga ustreznih sredstev v kontrolo etičnega dela avtorjev – kontrola plagiatov, samoplgiatov, kontrola empiričnih podatkov, da ti niso izmišljeni itd.;
- izdajatelj avtorja prosi, da uredi recenzente za njegov članek, založnik pa ne preveri njihovih kvalifikacij (pri čemer lahko avtorji predlagajo tudi izmišljena imena, za katerimi se skrijejo sami in tako sami sebi recenzirajo članek);
- izdajatelj revije ponovno objavi članke, ki so že bili objavljeni, in tega izrecno ne navede, pogosto tudi brez vednosti avtorjev;
- uporablja pretiran jezik v smislu trditve, da gre za vodilno revijo na nekem področju, pa čeprav je šele začela izhajati;
- z namenom pritegniti znanstvenike iz držav v razvoju se predstavljajo, kot da delujejo v razvitih državah (na primer uporabljajo e-naslov ali poštni naslov iz ZDA), čeprav v resnici ni tako;
- ne pregledujejo člankov, ki so bili oddani v objavo, ampak kar vse prejete članke objavijo;
- objavljajo članke, ki niso strokovni ali znanstveni (denimo eseje laikov, polemične uvodnike ipd.);
- uporabljajo obrazce za kontakt, nikjer pa ni razvidna dejanska lokacija izdajatelja;
- sporno je lahko tudi, če ima revija zelo širok naslov (na primer Journal of Social Sciences and Humanities), da bi pritegnila več člankov in s tem več zaslužila od avtorskih plačil za objavo;

- če ima dobesedno prekopirana navodila za avtorje od druge revije;
- če izdajatelj v reviji združuje področja, ki običajno niso združljiva (denimo International Journal of Business, Humanities and Technology);
- izdajatelj avtorjem zaračunava objavo članka in hkrati zahteva prenos avtorskih pravic;
- izdajatelj ima slabo delujočo spletno stran, neaktivne povezave in očitne slovnične napake pri opisu ciljev revije;
- izdajatelj uporablja slike z drugih spletnih strani brez dovoljenja slednjih;
- izdajatelj uporablja pretirano količino neželene e-pošte, s katero privablja rokopise avtorjev ali urednike in recenzente;
- zaposleni pri reviji uporabljajo e-pošto, ki se konča z gmail.com, yahoo.com ipd.;
- založnik objavlja povezave do dejanskih konferenc in seminarjev drugih organizatorjev, da bi si s tem od slednjih sposodil legitimnost;
- izdajatelj obljublja takojšnjo objavo ali neobičajno hitro recenzijo (denimo članki, ki bodo oddani do konca septembra, bodo objavljeni do 15. oktobra);
- obstajajo dokazi, da izdajatelj revije ne opravlja vestnega pregleda člankov;
- če je očitno, da izdajatelja zanima predvsem zaračunavanje plačila za objavo avtorjem, ne ponuja pa drugih storitev (povratna informacija o kakovosti članka ipd.);
- če izdajatelj kopira ali podeljuje skoraj identičen naziv reviji, kot ga ima druga uveljavljena revija;
- če člani uredniškega odbora še niso objavili znanstvenega članka;
- če avtorji člankov prihajajo večinoma iz iste države ali regije;
- če izdajatelj ponuja možnost pospešene recenzije proti plačilu, ki omogoča lažjo objavo.

Primer 1 – E-pošta sporne revije.

Prejeto: 30. septembra 2015

Call for Papers

International Journal of Liberal Arts and Social Science

ISSN: 2307-924X

International Journal of Liberal Arts and Social Science (IJLASS) is a high quality open access peer reviewed research journal that is published by Center for Enhancing Knowledge, UK. International Journal of Liberal Arts and Social Science providing a platform for the researchers, academicians, professional, practitioners and students to impart and share knowledge in the form of high quality empirical and theoretical research papers, case studies, literature reviews and book reviews. International Journal of Liberal Arts and Social Science welcomes and acknowledges high quality theoretical and empirical original research papers, case studies, review papers, literature reviews, book reviews, conceptual framework, analytical and simulation models, technical note from researchers, academicians, professional, practitioners and students from all over the world.

The Journal Publishes in both print and online version.

International Journal of Liberal Arts and Social Science publishes research paper in the field of Social Science, entrepreneurship development, hotel and tourism, international relations, law, development studies, population studies, political science, history, journalism and mass communication, corporate governance, visual arts, music, linguistics, cross-cultural studies, public administration, psychology, philosophy, sociology, women studies, religious studies, social welfare, anthropology, linguistics, education and so more in the field of humanities and social science.

IJLASS is inviting papers for Vol. 3 No. 8 which is scheduled to be published on 30 October 2015.

Send your manuscript to the editor at editor@ijlass.org or editor.ijlass@hotmail.com

For more information, visit the official website of the journal: <http://www.ijlass.org/>

With thanks,

Editor In Chief

Dr. Peter Hill⁴

International Journal of Liberal Arts and Social Science

Contact: editor@ijlass.org

Submission deadline: 20 October 2015

⁴ To sporočilo je prišlo z naslova: Taylor George (taylor.george@yandex.com).

⁵ Novice o ugrabljenih revijah so objavljene na: <<http://www.mehrdadjalalian.com/>>.

Primer 2 – kraja identitete revije avstrijskih botanikov, ki izhaja zgolj v tiskani izdaji in nima svoje spletne strani.

Researchers Call

2015

The journal editorial board members hereby invite you to submit your scientific manuscripts to multidisciplinary

**WULFENIA
JOURNAL**

(5-Year-Impact Factor: 0.649)

<http://multidisciplinarywulfenia.org/submit/index.html>

MUSEUMGASSE 2, KLAGENFURT, AUSTRIA,
A-9021

Tel: +4346353630576

New Events:

1. The review team aims to make decision on rejection or possible acceptance of submitted papers in a week.
2. The journal 5-year impact factor is now: **0.649!!!**
3. The journal acceptance rate is now increased to give authors a better publication chance.

Ob iskanju po spletu najdemo, da je Wulfenia dejansko revija botanikov avstrijske Koroške, ki na svoji spletni strani navajajo, da nimajo nič z zgoraj navedeno roparsko revijo. Kot urednica revije se navaja prof. dr. Vienna S. Franz iz Koroškega deželnege muzeja, čeprav na tej instituciji osebe

s tem imenom ne poznajo. Oglasil se je tudi priznani urednik Jack Gilbert z opozorilom, da ga nepristna revija Wulfenia brez njegovega dovoljenja navaja kot člana uredniškega odbora. Pri avstrijski botanični reviji so navedli, da njihova revija nima spletne strani in da izhaja zgolj v tiskani izdaji in objavlja zgolj botanične članke, ne pa članke z vseh znanstvenih področij kot njena nepristna različica. Opozorili so tudi, da so članki v nepristni reviji Wulfenia za prva leta ukradeni od drugih revij, da bi si pridobili zaupanje avtorjev.

Takih ugrabljenih revij je veliko⁵ in potrjujejo, da morajo biti znanstveniki zelo pozorni, kje objavljajo. Najvarneje je najbrž objavljati v revijah, ki jih poznajo – bodisi osebno (urednike, člane uredniškega odbora) ali po vsebini (revije imajo v institucionalni knjižnici, v njej so že objavljali kolegi ali je v relevantnih mednarodnih bazah, ki nadzorujejo delovanje revije prek izpolnjevanja meril za uvrstitev v navedeno bazo – Web of Science, Scopus ipd.). Pri tem so običajno pomemben kazalec neustreznosti revije, če se pojavljajo večje slovnične napake na njihovi spletni strani (denimo *business jurnalz*), če so uredniki izmišljene osebe, če navajajo, da imajo sedež v Avstriji, vendar želijo, da avtor denar nakaže v Armenijo. Razlogi za dvom so tudi pogosto pošiljanje neželene pošte z vabilom k objavi, kratki objavniki ob hkratnem zatrevanju stroge recenzije, pokrivanje več nepovezanih znanstvenih področij itd. Olajševalna okoliščina pri tem je ta, da take revije običajno preverjajo tudi drugi kolegi po svetu in ob odkritih napakah to hitro zapišejo na različnih blogih. Za revije, ki izhajajo zgolj v tiskani izdaji, pa je pomembno, da vzpostavijo svojo spletno stran, ker s tem zmanjšajo možnosti za krajo njihove identitete, saj lahko avtorji kmalu ugotovijo, da obstaja več kot ena revija z navedenim nazivom, pri čemer je običajno kmalu jasno, katera je pristna in katera ne.

Te sporne prakse bodo nedvomno povečale pomen priznanih mednarodnih baz za znanstvene revije, ki opravljajo nadzor nad revijami – ali so članki objektivno izbrani, ali avtorji uporabljajo ustrezno metodologijo, ali so članki izvirni ipd., saj posamezni avtorji, ocenjevalci projektnih prijav, člani habilitacijskih komisij ipd. takega nadzora ne morejo opravljati, uvrstitev revije v ustrezno priznano bazo pa bo znanstvenikom in institucijam še bolj kot doslej pokazatelj verodostojnosti revije. Zato bo pomembno tudi za revije, ki so sicer kakovostne, a doslej niso namenjale pozornosti uvrščanju v relevantne baze; da poskrbijo za tako uvrstitev, saj s tem strokovni javnosti pokažejo, da je njihovo izhajanje podvrženo zunanjemu nadzoru izpolnjevanja standardov objavljanja znanstvenih del.

Ob tem je pa res, da se je ta v osnovi koristna vloga znanstvenih baz izrodila v oblikovanje faktorjev vpliva posameznih revij, na osnovi katerih se neustrezno ocenjuje tudi posamezne znanstvenike, posebno v sistemu točk, kakršen je uveljavljen v Sloveniji.

Končno je treba opozoriti tudi na to, da se podobne prakse kot pri revijah izvajajo tudi pri konferencah – pozvani ste predstaviti vaše raziskave na »ugledni« mednarodni konferenci, za kar je treba plačati določen znesek, vendar s spletne strani konference ni razviden organizator ali pa je neuresničen (denimo Springer Verlag), člani organizacij

skega odbora niso navedeni, prek neželene pošte vabijo avtorje referatov, vodje sekcij, navajajo, da so prispevki s konference objavljeni v Web of Science (čeprav prispevkov iz preteklih let ne najdemo v tej bazi) ipd. Take »konference« včasih dejansko pridobijo sofinanciranje nekaterih institucij, ki pri podelitvi sredstev niso dovolj previdne, ali pa je sponzorstvo uglednih institucij lažno navedeno za pridobitev zaupanja znanstvenikov.

Ugledne roparske revije v znanosti

Kdo koga bolj potrebuje: avtor revijo ali obratno?

Pri drugi skupini t. i. roparskih revij pa kakovost revij in objav v njih ni sporna, tako da avtorjem take objave koristijo, sporna je le višina zneskov, ki se zaračunavajo avtorjem, in služenje izdajatelja na njih in na recenzentih. Pri tem revije redko javno oznanjajo, da avtorji za članke ne dobijo plačila in da recenzenti svoje delo opravljajo brezplačno. Kako potem to, da pri reviji Nature denimo navajajo, da je strošek izdaje enega članka 40.000 dolarjev? Reš je, da pregledajo bistveno več člankov, kot jih je dejansko objavljenih (objavijo manj kot deset odstotkov prejetih člankov), a recenzentsko delo opravijo recenzenti brezplačno – od kod potem tak strošek?

To vprašanje je na mestu zlasti v novejšem času, ko internetne aplikacije določajo poenoten sistem za oddajo člankov v več korakih, tako da se zdi, da založbe skoraj nimajo dela – z izjemo organizacijske vloge in imena revije, ki uživa določen ugled. A ta majhna vloga založbam prinaša visoke dobičke. Za največjo znanstveno založbo na svetu Elsevier denimo navajajo, da dosega letni dobiček v višini milijarde evrov in več. Nemški Springer ji tesno sledi. Ta prihodek založbe dobijo zlasti od univerzitetnih knjižnic, ki morajo svojim raziskovalcem zagotavljati dostop do uglednih revij, če njihove univerze pričakujejo, da bodo objavljali v njih. To pa založbam daje veliko moč, tako da za posamezne revije zaračunavajo po več deset tisoč evrov letne naročnine. Da bi bil račun za knjižnice čim »nižji«, te naročajo več sto revij od iste založbe, ker s tem dosežejo nižjo ceno na revijo, pa čeprav večine revij v svežnju njihovi raziskovalci sploh ne potrebujejo.

A tako univerzitetne knjižnice kot tudi raziskovalci se po svetu temu sistemu vse bolj upirajo.

Dogajanje je označeno tudi kot akademska pomlad: nekateri podpisujejo sezname raziskovalcev, ki izjavljajo, da ne bodo več sodelovali z najbolj požrešnimi založbami, ne kot avtorji ne kot recenzenti, drugi ustanavljajo in podpirajo revije z odprtim dostopom.

A slednje za svoje delovanje avtorjem sprejetih člankov (pogosto pa kar vsem, ki oddajo članek v pregled) zaračunavajo visoke pristojbine, ki se običajno merijo po straneh in znašajo od nekaj sto do tri tisoč evrov na članek. Kdo si torej upa (brez vez in poznanstev) poslati članek v revijo, ki za oddajo zaračunava 2.000 evrov, sprejme pa manj kot deset odstotkov prejetih člankov? Najbrž zgolj raziskovalci z institucij, kjer je denarja na pretek in jim institucije

krijejo te stroške. A ker univerzitetne knjižnice založbam grozijo, da ne bodo več plačevale visokih naročin na revije, vse pogosteje tudi revije z zaprtim dostopom avtorjem zaračunavajo za »pokritje stroškov izdaj«, s čimer pokrijejo izpadli znesek od naročin. Pri tem je znesek, ki ga je treba za objavo članka plačati, pogosto vezan na faktor vpliva revije, ki sam po sebi velja za sporno merilo merjenja vpliva revij, še zlasti pa kot kriterij za merjenje vpliva posameznih avtorjev.

So faktorji vpliva ustrezno merilo znanstvene odličnosti?

Faktor vpliva in faktor h sta se v zadnjih desetletjih uveljavila kot najobjektivnejši način za merjenje znanstvene uspešnosti. Idejo o faktorju vpliva revije kot merilu za razvrščanje revij po kakovosti, ki bi nadomestil razvrščanje revij zgolj po številu objav, je v reviji Science leta 1955 prvič predstavil Eugene Garfield.⁶ Idejo sta zasnovo skupaj s kolegom Irvingom H. Sherom, pri čemer sta kot osnovni parameter za kakovost revije privzela tudi citiranost (odmevnost) objavljenih člankov. Faktor vpliva revije je povprečna vrednost citiranosti člankov v določenem obdobju po objavi, ki se določi za vsako leto posebej. Tako članki, objavljeni v reviji v določenem letu, vplivajo na faktor vpliva revije naslednji dve leti.⁷

V letu 2014 je denimo revija Nature imela faktor vpliva 41, revija Science pa 33. Najvišje rangirana revija na področju prava, Harvard Law Review, je imela faktor vpliva pod 5. Pri tem na področju naravoslovja velja, da je revija sprejemljiva, če ima faktor vpliva nad 3, če ga ima pod 1, pa gre za slabo oziroma nevljavno revijo. V pravu je slika drugačna, saj je leta 2014 imelo le sedem revij faktor vpliva nad 3 in le 50 revij na področju prava je imelo faktor vpliva nad 1. Poleg tega je za področje naravoslovja značilna večja »produkcija« člankov, saj nekatere revije izhajajo tedensko s po sto članki na številko, česar v pravu ne zasledimo, tako da so v letu 2013 vse pravne revije v bazi SSCI skupaj objavile 4.000 člankov, posamezne pravne revije v tej bazi pa le od šest do deset člankov v vsem letu.

V mednarodnih znanstvenih krogih potekajo številne razprave o tem, ali so faktorji vpliva zanesljiv instrument za merjenje znanstvene odličnosti. Številne organizacije, ki podeljujejo finančna sredstva v raziskovalne namene, so namreč začele zmanjševati pomen tega parametra pri strategiji financiranja znanstvene odličnosti.

Ena od osrednjih kritik faktorjev vpliva poudarja, da faktorji vpliva opisujejo povprečno kakovost revije in jih ne bi smeli uporabljati za oceno posamezne objave.

Leta 2005 je tudi uredništvo revije Nature opozorilo, da ocenjevalni kriteriji znanstvenega dela vse preveč temeljijo na »napihnjeni« vrednosti faktorja vpliva revije, v kateri so objavljeni, kajti le 25 odstotkov objav prispeva 89 odstotkov k faktorju vpliva revije.⁸ Se pravi, da če upoštevamo faktor vpliva kot merilo za oceno vrednosti objave, vsem člankom, objavljenim v določenem letu, pripišemo enako vrednost, pa naj so ti bili zelo odmevni, povprečni ali povsem neopaženi. K faktorju vpliva revije pripomorejo tudi visokocitirani članki, ki so zaradi goljufij ali nepravilnosti bili kasneje celo izvzeti iz revije.

Poleg tega obstajajo številni načini, kako lahko tako uredniki revij kot tudi posamezniki manipulirajo s faktorji vpliva oziroma s citati.⁹

⁶ Garfield, E.: Citation Indexes for Science, A New Dimension in Documentation through Association of Ideas, Science, 1953, vol. 122, št. 3159, str. 108-111.

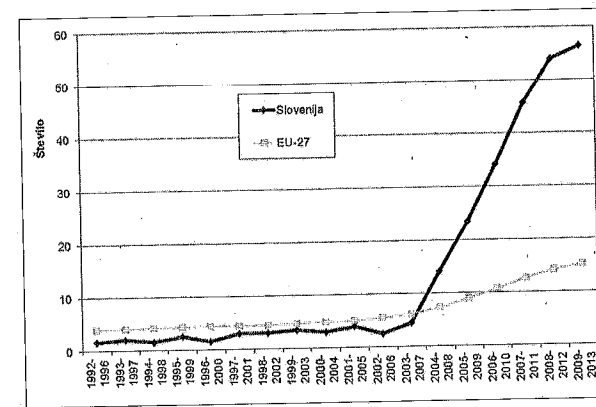
⁷ Opara, U.: Nesmisel ocenjevanja vrednosti objave, osebe na osnovi IF revije: Kako ena objava spremeni IF revije z 2 na 50, Kvarakadabra, 2. oktober 2015.

⁸ Not-so-deep impact, Editorial, Nature 435, str. 1003-1004 (2005).

⁹ Want to increase your Impact Factor?, <<http://www.enallagma.com/wordpress/2012/07/want-to-increase-your-impact-factor/>>.

so se formule ARRS (A_1 , A_2 , A_3 , A'' itd) najbolj prilagodile tem vedam.

Znotraj družboslovja se je pričakovanjem ARRS daleč najbolje prilagodila ekonomija; pravo je na repu oziroma je vsaj na prvi pogled videti tako.²⁴ Graf iz Web of Science, ki prikazuje objave v revijah s področja prava v Sloveniji v primerjavi s preostalimi državami članicami EU, namreč kaže našo relativno visoko uspešnost.

Graf 1 - Objave v revijah s področja prava v Sloveniji v primerjavi s preostalimi državami članicami.

Vir: Web of Science, objave za področje prava.

²⁴ Glej Vede in področja po klasifikaciji FOS 2007 (Fields of Science and Technology Classification), ARRS, <<http://www.arrs.gov.si/sl/analize/odlicnost/objave-vede.asp>>.

²⁵ Hojnik, J., in Avbelj, M.: Ocenjevanje znanstvene uspešnosti na področju prava v Sloveniji, PP, št. 34/2012, str. 6-9.

²⁶ Prav tam.

Iz grafa izhaja, da se je po letu 2007, ko je ARRS vpejla zdaj veljavne formule, ki spodbujajo objave v Web of Science, tudi slovenska pravna znanost temu dejstvu prilagodila in da po podatkih iz leta 2013 bistveno presega povprečje EU na področju prava. Po eni strani je težava v tem, da v bazi Web of Science za področje prava prevladujejo revije ameriških univerz, za nas pa so načeloma (z izjemo denimo mednarodnega prava) pomembnejše objave v kontinentalnih revijah kot v anglo-ameriških, saj je slovensko pravo del rimsko-germanske družine. Teh pa v bazi Web of Science praktično ni.

Poleg tega so pravni članki v revijah v bazi Web of Science bistveno manj številni kot članki na nekaterih drugih raziskovalnih področjih. Tako je denimo število člankov, ki so izšli v letu 2014, v kategoriji SSCI LAW 4.069; za SCI CHEMISTRY, MULTIDISCIPLINARY pa 58.585. Skupno za vse podvrsti področja kemije pa število objavljenih člankov znaša celo okrog 195.000, za področje fizike pa skupno okrog 157.000 člankov na leto. V okviru slednje najdemo denimo revijo Physical letters, ki letno izda približno 40 števil s po sto članki, revija Physical Chemistry Chemical Physics pa letno izda 48 števil z okrog 80 članki. To pomeni, da ena od slednjih dveh revij letno izda približno toliko člankov kot vse revije v kategoriji pravo skupaj. Iz tega izhaja, da so možnosti pravnikov za objave v revijah v Web of Science bistveno bolj omejene kot za nekatera druga znanstvena področja. Dodatna omejitev pa izhaja iz že prej omenjene vezanosti slovenskih pravnih raziskovalcev na rimsko-germansko pravno družino, v okviru katere so revije v tej bazi še redke. Po drugi strani denimo Harvard Law Review izhaja šestkrat letno in v vsaki številki objavi enega do dva članka, skupno torej deset člankov letno, ki pa obsegajo tudi 60 in več strani. Kategorija »notes« pri tej reviji je omejena izključno na analizo posameznih primerov iz prakse Vrhovnega sodišča ZDA. Posledično je toliko manj razumno pri-

čakovanje, da bodo naši doktorski kandidati objavljali v revijah v Web of Science, kot to na primer počno na drugih raziskovalnih področjih - tudi znotraj družboslovja je situacija denimo na področju ekonomije že bistveno drugačna kot v pravu.

Ob tem velja dodati, da so članki na področju prava običajno tudi bistveno obsežnejši kot na večini drugih raziskovalnih področjih: revije na področjih fizike in tehnike imajo pogosto zgornjo omejitev obsega pri 4.000 besedah, številne ameriške revije v bazi SSCI postavljajo spodnji prag za izvirni znanstveni članek pri 20.000 besedah. Ker angleščina za nas ni materni jezik, moramo pravniki zaradi slednjega dejstva vlagati bistveno večji napor v pripravo posameznega članka kot raziskovalci na področjih, za katera so značilni krajši članki. Toliko bolj to seveda velja za pripravo znanstvenih monografij v tujih jezikih. Posledično tudi posameznik v pravu letno ne more objaviti več deset člankov SSCI ali monografij, da bi dosegel podobno oceno kot raziskovalci na drugih področjih.

Sklep

Kot sva s kolegom Matejem Avbljem zapisala že leta 2012:

»[P]ravniki, vsaj tisti ne'preštevilni, ki nas resnično privlačijo tudi pravno raziskovanje, moramo zahtevati ustrezno vrednotenje našega raziskovalnega dela. [...] Predvsem je pomembno to, da znanost ne bi smela biti sama sebi namen, vrednotenje le-te ne more potekati avtomatizirano in nefleksibilno.«²⁵

Sistem vrednotenja bi moral biti prilagojen posameznim disciplinam in njihovim posameznim delom. Vrednotenje bi moralo odražati ustrezno oceno, upoštevajoč napore raziskovalca in odmevnost dela, in s tem dati avtorju motivacijo za kakovostnejše delo. Vsekakor raziskovalce na področju prava sistem vrednotenja znanstvenega dela usmerja v prilagoditev, in ne kljubovanje sistemu, tako da bodo raje objavljali monografije v obsegu 51 strani kot tiste v obsegu 500 strani, saj sta obe enako ovrednoteni, in bodo raje sami ustanovili založbo v tujini (na enotnem trgu EU je to res majhna težava), kot se trudili priti čez zahteven recenzijski postopek pri uveljavljeni tuji založbi.

S kolegom Avbljem sva pred tremi leti kljub tako demotivirajočim pravilom vrednotenja ocenila, da nam integriteta:

»nalaga, da se ne glede na vse anomalije obstoječega sistema kot stanovski kolegi ('peers') držimo visokih znanstvenih meril in se ne poslužujemo bibliometričnih bližnjic. Nenazadnje je in mora biti naš cilj znanstvena odličnost, ki pa se ne sme meriti le s slovenskimi vatli, temveč mora biti najmanj primerljiva z evropskim nivojem.«²⁶

Glede roparskih revij pa bo potreben globalni odziv na ta naraščajoči izziv. Policija bo morala stopiti na prste ugrabiteljem dejanskih znanstvenih revij, ki skušajo na račun njihovega dela dobiti denar najnevarnejših raziskovalcev, nacionalne in mednarodne znanstvene institucije pa bodo morale ob širjenju koncepta odprtega dostopa do revij presoditi tudi razumnost visokih pristojbin, ki naj bi jih avtorji plačevali za objavo člankov v določenih priznanih revijah, in ali bodo te revije še naprej štejele za »visoko priznane«.